

УДК 811.161.2/.162.1'342'01]-115(045)

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-209-36>

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ПОЛЬСЬКОГО Й УКРАЇНСЬКОГО МОВНОГО АРЕАЛІВ ПОСТПРАСЛОВ'ЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ

PREREQUISITES FOR THE FORMATION OF POLISH AND UKRAINIAN LANGUAGE AREAS OF THE POST-PROTO-SLAVIC PERIOD

Нестеренко Т. А.,*orcid.org/0000-0001-8987-4350**кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри української філології та журналістики**Центральноукраїнського державного університету**імені Володимира Винниченка*

У статті визначено передумови формування польського й українського ареалів постпраслов'янського періоду. Обґрунтовано близькість слов'янських мов, їхню генетику й типологію в безпосередньому зв'язку з відомостями про територію, яку займали давні слов'яни до розселення на історично засвідчені місця проживання. Проаналізовано найбільш поширені гіпотези прабатьківщини слов'ян – дунайсько-карпатську, вісло-одерську, вісло-дніпровську (середньонадніпрянську). Відзначено, що хоч дунайська гіпотеза не знайшла загального визнання через відсутність надійних археологічних та лінгвістичних даних, проте літописець Нестор дає важливі свідчення про історичне минуле слов'ян.

Вісло-Одерська гіпотеза визначає найдавнішими землями слов'ян територію сучасної Польщі між Віслою й Одером. У XXI ст. її з лінгво-статистичних позицій доводить W. Mańczak. Наведені вченим аргументи спонукають до думки про виникнення праслов'янської та індоєвропейської мов на території сучасної Польщі, однак залишаються без відповіді протиріччя історико-археологічного характеру і проблема відсутності на цій території праслов'янського субстрату.

Згідно з середньонадніпрянською гіпотезою, праслов'яни є автохтонами Європи. Прабатьківщина слов'ян збігається з ядром українських етнічних територій і охоплює північно-західну частину України. Гіпотезу визнає більшість учених, вона підтверджується даними археології й топоніміки й узгоджується з виділеними В. Лучиком чинниками визначення прабатьківщини слов'ян.

Отже, витоки українського й польського народів та їхніх мов тісно пов'язані з проблемою походження слов'янства на північно-західній частині етнічних українських територій. Етногенез поляків і українців попри певні конкретно-історичні особливості має спільні закономірності й близькі хронологічні межі. Спільні території носіїв праслов'янських діалектів важливо окреслити з метою вивчення подальших періодів розвитку мови та задля усвідомлення сучасного стану слов'янських мов, зокрема порівняльно-типологічного аналізу польської та української лінгвістичних систем.

Ключові слова: слов'янський етно- і глотогенез, праслов'янська мова, прабатьківщина слов'ян, вісло-дніпровська теорія, середньонадніпрянська теорія, польська мова, українська мова.

The article defines the prerequisites for the formation of Polish and Ukrainian areas of the post-Proto-Slavic period. The cognation of Slavic languages, their genetics and typology is substantiated in connection with the information about the territory used by the ancient Slavs before settling in historically attested places of residence. The prevalent hypotheses of the ancestral homeland of the Slavs: Danubian-Carpathian, Vistula-Oder, Vistula-Dnieper, are analyzed. It is remarked that although the Danubian hypothesis has not found general acceptance due to the absence of reliable archaeological and linguistic data, the chronicler Nestor gives an important account of the historical past of the Slavs.

The Vistula-Oder hypothesis identifies the territory of modern Poland between the Vistula and the Oder as the oldest land of the Slavs. In the 21st century W. Mańczak proves it from the linguo-statistical points of view. The arguments presented by the scientist suggest the emergence of Proto-Slavic and Indo-European languages on the territory of modern Poland, but historical and archaeological contradictions and the problem of the absence of a Proto-Slavic substrate on this territory remain unanswered.

According to the Vistula-Dnieper hypothesis, the Proto-Slavs are the autochthons of Europe. The ancestral homeland of the Slavs coincides with the core of Ukrainian ethnic territories and covers the northwestern part of Ukraine. The hypothesis is recognized by the majority of scientists, confirmed by the data of archeology and toponymy, and is consistent with the factors identified by V. Luchyk for determining the ancestral homeland of the Slavs.

Therefore, the origins of the Ukrainian and Polish peoples and their languages are closely related to the problem of the origin of Slavs in the northwestern part of ethnic Ukrainian territories. The ethnogenesis of Poles and Ukrainians, despite certain specific historical features, has common patterns and close chronological boundaries. It is important to delineate the common territories of the speakers of Proto-Slavic dialects in order to study further periods of language development and to understand the current state of Slavic languages, in particular for the purpose of comparative typological analysis of the Polish and Ukrainian linguistic systems.

Key words: Slavic ethno- and glottogenesis, Proto-Slavic language, Slavic territory of origin, Vistula-Dnieper theory, Polish language, Ukrainian language.

Постановка проблеми. Українська й польська мови згідно з тричленною класифікацією належать до різних груп слов'янських мов – східної (українська) і західної (польська). Проте, як зауважує В. Лучик, ця класифікація хоч і загальноприйнята, але не позбавлена дискусійних моментів [4, с. 187]. Учені виокремлюють риси, що зближують західнослов'янські й південнослов'янські мови, східнослов'янські й деякі західнослов'янські. Це увиразнюється на ґрунті сучасних слов'янських мов, зокрема польської та української. Наприклад, К. Тищенко, будуючи матрицю «Риси української мови, властиві лише для неї», з-поміж 82 специфічних українських рис визначає 23 ознаки, що єднають її з польською мовою [9].

Близькість сучасних слов'янських мов, у тому числі польської та української, пояснюється їхнім спільним етно- і глотогенезом. Спільні явища можуть бути спадком праслов'янської мовної епохи, а почасти з'являтися як запозичення внаслідок пізніших контактів носіїв слов'янських мов. Хоч у мовознавстві час від часу побутують думки, що праслов'ян не існувало як етносу або вони виникли внаслідок змішування різних етнічних груп, об'єднаних схожістю культури й вірувань, однак науково обґрунтоване «функціонування спільної праслов'янської мови на великому географічному просторі суперечить цій теорії» [11, с. 30].

Як зауважує В. Лучик, твердження про існування праслов'янської мови як єдиного складного діалекту потребує уточнення: велика територія прабатьківщини слов'ян та низький рівень суспільної інтеграції за умов родоплемінних стосунків не могли забезпечити монолітності праслов'янської мови [4, с. 27]. Однак, досліджуючи походження кожної зі слов'янських мов, ми відштовхуємося від тези, що вони генетично постали від спільного предка, праслов'янської мови, яка сформувалася на основі протослов'янських діалектів. Датувати праслов'янські мовні процеси (в абсолютній, а не відносній хронології), а також установити чітку локалізацію території, у межах якої ці процеси відбувалися, лінгвістика самостійно неспроможна, тому вдається до відомостей інших наук. Питання про прабатьківщину слов'ян не можна розв'язати без опори на лінгвістичні дані, тоді як генетичний, а почасти й порівняльно-типологічний аналіз мов неможливий без даних про локалізацію та контакти носіїв праслов'янських діалектів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основоположники порівняльно-історичного методу ще в XIX ст. усвідомили важливість розв'язання питання про те, де зародилися слов'янські мови, чи мали вони спільного предка або ж, навпаки, існували на рівні відособлених діалектів, тому намагалися знайти відповіді на них. Зрештою, велика кількість гіпотез звелася до 3–4 основних – задніпровської, дунайсько-карпатської, вісло-одерської та вісло-дніпровської. Одним з перших визначав прабатьківщину слов'ян на схід від витоків Дніпра й Десни в Дніпро-Деснянському межиріччі польський мовознавець Я.-М. Розвадовський (задніпровська гіпотеза), однак пізніше визнав беззаперечні аргументи на користь вісло-дніпровської теорії. Дунайсько-карпатська теорія постала внаслідок наукового осмислення дунайської гіпотези, відомої у викладі диякона Києво-Печерського монастиря Нестора (Нестора Літописця). Новий етап у становленні вісло-одерської теорії пов'язаний з іменем польського мовознавця

Т. Лера-Сплавінського, дослідження якого базується на археологічних даних. На межі ХХ–ХХІ ст. польський лінгвіст В. Маньчак (W. Mańczak) з огляду на лінгво-статистичні показники з нових позицій обстоює вісло-одерську теорію прабатьківщини слов'ян [12].

Переважна більшість науковців з різних країн ще на початках порівняльного мовознавства схилилася до середньонадніпрянської гіпотези (П.-Й. Шафарик, Л. Нідерле, К. Годловський, С. Бернштейн, Ю. Шевельов). Напрацюваннями сучасної української лінгвістики в цій царині – дослідження І. Железняк, Л. Залізняка, В. Лучика, В. Німчука, Г. Півторака, К. Тищенко, В. Шульгача. До середньонадніпрянської гіпотези схилиється також поляк З. Бабік (Z. Babik) в ономастичній монографії «Najstarsza warstwa nazewnictwa na ziemiach polskich w granicach wczesnośredniowiecznej Słowiańszczyzny» (2001) [10].

Міжтим питання етно- й глотогенезу слов'ян досі є чи не найскладнішою мовознавчою проблемою. Спільні території носіїв праслов'янських діалектів важливо окреслити з метою вивчення подальших періодів розвитку мови та задля усвідомлення сучасного стану слов'янських мов, зокрема порівняльно-типологічного аналізу польської та української лінгвістичних систем.

Мета. У статті ставимо за мету, базуючись на даних наукових досліджень у царині слов'янської прабатьківщини, визначити передумови формування польського й українського мовного ареалів постпраслов'янського періоду, означити спільну територію як важливий чинник, що вплинув на близькість польської та української мов.

Виклад основного матеріалу. В. Лучик твердить, що вивчення історії праслов'янської мови дає підстави сформулювати тричленну її періодизацію, яка включає ранній, середній і пізній етапи розвитку давніх слов'ян. Ранній етап тривав від утворення праслов'янської мови до кінця старої ери. Середній етап був коротким за часом (з кінця I тис. до н.е. до III–V ст. н.е.). Пізній етап охоплював період V–VII ст. н.е. і являв собою перехідний стан від праслов'янської мови до окремих слов'янських мов [4, с. 19]. Якщо історію середнього та пізнього етапу побутування й розвитку слов'янських мов можна прослідкувати за допомогою хоча б іноземних джерел і тих поодиноких археологічних знахідок, які засвідчують перші спроби слов'янського письма, то початкова історія життя слов'ян тлумачиться на рівні гіпотез. Достовірні свідчення про слов'ян з'явилися в першій половині I тис. н.е., попередню ж історію славістична наука відтворює завдяки сукупності мовознавчих, археологічних, антропологічних, етнографічних, фольклорних даних.

Розуміння взаємозв'язку слов'янських мов, їхньої генетики й типології, схожості й відмінності прямо пов'язане з уявленням про контакти носіїв праслов'янських діалектів, а значить території, яку займали давні слов'яни до розселення на історично засвідчені місця проживання.

До найдавніших «донаукових» гіпотез прабатьківщини слов'ян належить дунайська, засвідчена в «Повісті минулих літ» (XI–XII ст.) та пізніше розвинута славістом О. Трубочовим. Гіпотеза, яка визначає найдавнішою слов'янською територією Нижню й Середню Наддунайщину, не знайшла загального визнання, по-перше, через відсутність надійних археологічних даних та писемних згадок про праслов'янські племена на задунайських землях в античних джерелах I тис. до н.е.; по-друге, через похідність діалектних ознак південнослов'янських мов від центрального піддіалекту центрального діалекту, який не мав контакту з балканськими мовами; по-третє, з огляду на мінімальний прошарок праслов'янських топонімних і апелятивних основ у лексиці задунайських народів. Попри це Нестор-літописець дає важливі свідчення про історичне минуле слов'ян (очевидно, у пізньопраслов'янський період): чітко вказує на місця розселення слов'янських племен, серед яких моравани, чехи, білі хорвати, серби, ляхи (від них пішли поляки («поляне»)), лужичани (лютичі), мазовшани, поморяни, поляни, древляни, полочани, новгородські слов'яни, сіверці.

Згідно з літописними даними, предки ляхів спершу жили на Дунаї (імовірно, на території Паннонії), але через нашествя волохів змушені були переселитися на Північ та осісти в басейні Вісли. Там, на думку Нестора, плем'я ляхів розділилося на чотири племінні утворення (поляни

ляських (поляків), лютичів, мазовшан та поморян): «Коли ж волохи найшли на слов'ян на дунайських, і осіли між них, і чинили їм насильство, то слов'яни ті, прийшовши, сіли на Віслі і прозвалися ляхами. А від тих ляхів [пішли одні, що] прозвалися полянами, другі ляхи [прозвалися] лютичами, інші – мазовшанами, ще інші – поморянами [6]. Згодом автор середньовічної чеської хроніки Гільфердінг ототожнює ляхів лише з поляками й пояснює вживання етноніма рисами характеру. За твердженням хроніста, ляхи – не самоназва, а етнонім на означення поляків їхніми східними сусідами. Набагато пізніше, у XVI–XVII ст., козаки та українські міщани вживали це слово як зневажливе на позначення шляхти Речі Посполитої без зв'язку з етнічною приналежністю. Унаслідок складних польсько-українських взаємин назва «ляхи» в українській мові набула негативного забарвлення, в офіційній українській лексиці її не вживають, тоді як в інших народів слово «ляхи» й похідні від нього не мають негативної конотації.

Походження самоназви польського народу «поляки» можна пояснити домінуванням впливу племені полян. На думку сучасної історичної науки, польський етнос склався на основі консолідації таких слов'янських племен: полян західних, слензан, віслян, мазовшан, поморян, а самоназва «поляки» (Polacy), як і назва держави «Польща» (Polska) «утвердились за часів князювання Мешка I (963–992 рр.) та Болеслава I Хороброго (967–1025 рр.) [13, с. 7–15]. Одночасно з самоназвою «поляки» побутувала назва «ляхи», «лехіти».

Східні поляни разом з іншими племінними союзами були ядром формування українського етносу. За словами Нестора-Літописця, «поляни жили осібно по горах сих [Київських]» і були могутнім миролюбним племенем [6]. Оскільки жодних писемних пам'яток у той час, швидше за все, не існувало, то відомості про племена, які пов'язують з майбутнім українством, можна знайти лише в іноземних джерелах (напр., готського літописця Йордана, Прокопія Кесарійського тощо). Анти й склавини, однак, не є самоназвою ні слов'ян, ні тим більше українців. Етнонім «анти» розглядався як своєрідний попередник етноніму українці. Так, М. Грушевський вважав антив пращурами українців [1, с. 11], а О. Стрижак твердив: «Іранське слово «ант» перекладається як «кінець, край», тобто народ анти – пограничні жителі, ті, хто живе у (на) краю, українці» [8, с. 258]. З ними не погоджується Л. Залізник: «...археологічні дані свідчать на користь провідної ролі в україногенезі не антив, а їхніх північних сусідів склавинів. Після 602 року анти не згадуються в письмових джерелах жодного разу, тоді як про склавинів пишуть всі європейські та східні автори, що характеризують населення України VII–IX ст. У VIII ст. на ґрунті празької культури склавинів Північно-Західної України постала лука-райковецька культура. Її поселення VIII–IX ст. відомі від Київщини на Сході до Словаччини на заході, а носіями були безпосередні пращури українців – літописні племена деревлян, волинян, білих хорватів, полян, уличів, тиверців. Саме на їх основі наприкінці IX ст. постала перша праукраїнська держава Київська Русь [2, с. 83]. Назва ж Україна, за спостереженням Г. Півторака, уперше трапляється в Іпатіївському списку «Повісті минулих літ», де літописець розповідає про смерть переяславського князя Володимира Глібовича в 1187 р.: «І плакали по ньому всі переяславці... За ним же Україна багато потужила» [3].

Більшість сучасних лінгвістів найімовірнішими визнає дві версії прабатьківщини слов'ян – вісло-одерську та вісло-дніпровську (середньонаддніпрянську). Вісло-Одерська гіпотеза вважає найдавнішими землями слов'ян територію сучасної Польщі між Віслою й Одером. У XX ст. цю теорію підтримували польські археологи на чолі з Й. Костржевським, антрополог Я. Чекановський, мовознавець М. Рудницький. Розвинув її Т. Лера-Сплавінський у монографії «Про походження й прабатьківщину слов'ян» (1946). Як зазначає В. Лучик, цінним у концепції Т. Лера-Сплавінського був аналіз не лише дивергентних, а й конвергентних процесів у системі діалектів праслов'янської мови різних епох [4, с. 39]. Однак історико-археологічні аргументи Т. Лера-Сплавінського виявилися занадто гіпотетичними, зокрема Й. Костржевський заперечив балто-слов'янську мовну спільноту. Польський лінгвіст В. Маньчак (W. Mańczak) у дослідженні «Wieża Babel» (1999) [12], розглянувши етногенезу слов'ян, походження та розвиток

слов'янських мов у колі європейських, з лінгво-статистичних позицій доводить вісло-одерську теорію прабатьківщини слов'ян. Наведені вченим аргументи спонукають до думки про виникнення праслов'янської та індоєвропейської мов на території сучасної Польщі. В. Лучик, однак, зауважує: «...залишаються протиріччя історико-археологічного характеру і проблема праслов'янського субстрату» [4, с. 39].

У наш час все більше вчених, у тому числі й дослідники польського походження, схиляються до Вісло-Дніпровської (середньонаддніпрянської) гіпотези, яка узгоджує дані мовознавства та інших наук. Автор початкової концепції чеський славіст П.-Й. Шафарик твердить: праслов'яни є автохтонами Європи й розселилися на схід від Карпат на землях сучасної Волині, Поділля, Галичини. Чеський археолог Л. Нідерле перемістив прабатьківщину слов'ян від Вісли до Середнього Дніпра. Теорія Л. Нідерле отримала багато прихильників. В. Лучик називає такі найголовніші аргументи на її користь: 1) надійні археологічні свідчення; 2) відображення в праслов'янському лексичному фонді найхарактерніших для Правобережного Полісся й лісо-степу рельєфу, тваринного світу тощо; 3) висока частка праслов'янських топонімів з переважно індоєвропейськими основами; 4) збереження більшої частини праслов'янських звукосполук у західнослов'янських мовах (*dl, *tl, *gve, *kve, *tort, *je, *o, *e), що є ознакою периферії давнього мовного розвитку щодо його ядра в Середній Наддніпрянщині; 5) середньонаддніпрянська теорія знаходиться на перетині практично всіх крайніх поглядів на прабатьківщину слов'ян [4, с. 40].

Показово, що згідно з середньонаддніпрянською гіпотезою прабатьківщина слов'ян збігається з ядром українських етнічних територій і охоплює північно-західну частину України: Волинь, Прикарпаття, Поділля, Київщину. Наукові дані засвідчують появу власне слов'ян (нащадків протослов'ян) лише з V ст. (культури Прага-Корчак, Пеньківка). Тож, на думку Л. Залізняка, «є всі наукові підстави стверджувати, що праукраїнці з'явилися на історичній арені не раніше появи слов'янства у середині I тис. н.е.» [2, с. 84]. Носії празької й пеньківської культур, що залишилися жити між Дніпром і Карпатами, стали пращурами українців, а їхні діалекти є старожитніми в українській мові.

З огляду на те, що територія слов'янської прабатьківщини значною мірою збігається з найдавнішим ядром українських етнічних земель, Л. Залізняк, спираючись на археологічні дані, робить сміливе припущення про слов'яногенез як відгалуження слов'янських праєтносів від праукраїнського етнічного дерева, яке з першої половини I тис. н.е. розвивалося між Прип'яттю і Карпатами. Принаймні тяглість протягом останніх півтори тисячі років етногенетичного розвитку склавинів та їхніх нащадків на згаданих українських територіях дає підстави вченому стверджувати, що корені проукраїнського етносу сягають середини I тис. н.е. [2, с. 82].

На основі писемних та археологічних даних вимальовується картина тісного співіснування протоукраїнських і протопольських племен: у кінці V ст. на Волині та в Прикарпатті постає перша достовірно слов'янська етнічна спільнота, відома археологам під назвою празької культури, а візантійським хроністам – склавинів. У VI ст. празька людність з Волині просувається на захід на Верхню Віслу, де дає початок племені віслян, які пізніше стали складовою польського народу [2, с. 83].

В аргументації положень про територію співжиття давніх слов'ян важливу, а подекуди вирішальну роль відіграють топоніми, зокрема макротопоніми, що належать до найстаршого і найстабільнішого прошарку в лексиці кожної мови. На думку В. Лучика, макротопоніми, які називають значні за величиною і важливі за суспільною значимістю географічні об'єкти, належать до стійких загальновідомих кодифікованих одиниць, що акумулювали цінну для розв'язання проблеми етно- та глотогенезу слов'ян багатовікову мовну й позамовну інформацію» [5, с. 36]. З огляду на це можемо констатувати, що висунута літописцем Нестором і науково обстоювана О. Трубачовим дунайська прабатьківщина оперує переважно пізньопраслов'янською макротопонімією, як-от назва озера Балатон (тут виявлено

ознаки східнослов'янського впливу повноголосого –ара- (-оро-) на твірну праслов'янську основу *bolt-, балканське balt- «болото; велике болото, озеро». Немає надійних топонімічних свідчень щодо прибалтійської, задеснянської, надчорноморської теорій, бо на цих територіях виявлено лише поодинокі назви праслов'янського походження з індоєвропейськими основами. Узявши за основу топонімічні дані, на початку XXI ст. З. Бабік (Z. Babik), досліджуючи на топонімічному матеріалі праслов'янські назви, які виникли до нашої ери, пише: «...У межах польських земель так само не можна з вірогідністю виокремити доісторичні прошарки праслов'янської гідронімії» [10, с. 75]. Такі топоніми, за свідченнями автора, з'являються в басейні Вісли (насамперед назва цієї річки) і кількісно зростають на схід від неї. По суті, у такий спосіб рання прабатьківщина слов'ян з території Одер–Вісла переноситься у Вісло–Дніпровське межиріччя.

Середньоаддніпряньська гіпотеза теж є дискусійною через відсутність писемних пам'яток та історичних згадок про слов'ян до нашої ери, однак її теорія узгоджується з виділеними В. Лучиком семи положеннями, які декларують найголовніші чинники визначення прабатьківщини слов'ян. Основними з них є такі:

1) лінгвістичні висновки щодо етно- та глотогенезу слов'ян повинні підтверджуватися відповідними екстралінгвальними (археологічними, етнографічними, антропологічними та ін.) свідченнями;

2) визначення прабатьківщини слов'ян залежить від часу й місця розпаду індоєвропейської етномовної спільноти (так званої другої прабатьківщини індоєвропейців), розвиток якої найбільшою мірою успадкували й продовжили праслов'яни, про що свідчить невиразність виокремлення їхньої мови з індоєвропейської прамови (думка А. Мейє та ін.);

3) наявність індоєвропейського субстрату як основи праслов'янського етномовного розвитку;

4) запозичення пізньоіндоєвропейської та ранньопраслов'янської доби вказують на сусідів прото- і праслов'ян, отже, і на ймовірну їхню прабатьківщину;

5) частка автохтонного мовного матеріалу, що функціонував у праслов'янську добу, повинна значно переважати реконструйовані одиниці іншомовного походження на території ймовірної прабатьківщини слов'ян, параметри якої визначаються за так званим «принципом сорочки»;

6) згідно з законами історичного розвитку мовної системи, зокрема праслов'янської, її архаїчні риси витісняються з ядра на периферію відповідного явища, де вони зберігаються найдовше (закон іррадіації);

7) результати досліджень представників різних гіпотез перетинаються переважно в точках, наближених до найімовірнішої прабатьківщини слов'ян [5, с. 35].

Висновки. Слід визнати, що рання прабатьківщина слов'ян хоч і є надзвичайно важливою для усвідомлення процесів розвитку самостійних слов'янських мов, їхньої порівняльно-історичної та порівняльно-типологічної характеристики, проте вона точно не може бути встановлена через брак прямих наукових даних, міграційні процеси носіїв праслов'янських діалектів, відсутність прямих історичних і мовознавчих джерел того часу. Натомість є науково доведені дані про територію, яку займали давні слов'яни в середній та пізній період побутування праслов'янських діалектів, напередодні формування протоукраїнської та протопольської мов.

Праслов'янська мова ще до її остаточного розпаду внаслідок розселення слов'ян у VI–VII ст. складалася з окремих родоплемінних діалектів, носії яких займали територію Дніпром та Віслою. Розійшовшись на Схід і Захід, ці діалектні групи сформували окремі слов'янські народи з власними мовами. Тож витoki українського й польського народів та їхніх мов тісно пов'язані з проблемою походження слов'янства на північно-західній частині етнічних українських територій. Етногенез поляків і українців попри певні конкретно-історичні особливості має спільні закономірності й близькі хронологічні межі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Грушевський М. С. Анти. *Записки НТШ*. Львів, 1988. Т. XXI. Кн. I. С. 11.
2. Залізник Л. Л. Походження українського народу. *Україна й українство в етнокультурних процесах: концептуальні узагальнення*: колективна монографія. Київ, 2018. Розділ 2.1. С. 73–89.
3. Літопис Руський / За Іпатським списком переклав Леонід Махновець. Київ, 1989. С. 343–347.
4. Лучик В. В. Вступ до слов'янської філології: підручник. 2-ге вид, випр., доповн., Київ, 2013. 344 с.
5. Лучик В. В. Роль макро- і мікротопонімів у розв'язанні проблеми прабатьківщини слов'ян. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/12267> (дата звернення: 16.03.2024).
6. Повість врем'яних літ: Літопис (За Іпатським списком) / Пер. з давньоруської, післяслово, комент. В. В. Яременка. Київ, 1990. 558 с.
7. Синиця Є. В., Терпиловський Р. В. Слов'яни (давні). Частина 2. *Енциклопедія історії України*: Т. 9. Київ, 2013. 688 с.
8. Стрижак О. С. Серби й Україна. *Україна: наука і культура*. Київ, 1993. Вип. 26–27. С. 258.
9. Тищенко К. М. Долітописна мовна історія українців. Київ-Дрогобич, 2016. 752 с., 96 карт.
10. Babik Z. Najstarsza warstwa nazewnictwa na ziemiach polskich w granicach wczesnośredniowiecznej Słowiańszczyzny, Kraków, 2001. 794 s.
11. Beranová M. Slované. Praha, 2000. 311 s.
12. Mańczak W. Wieża Babel. Wrocław–Warszawa–Kraków, 1999. 161 s.
13. Topolski J. Historia Polski. Od czasów najdawniejszych do 1990 r. Wyd. 6. Warszawa. 344 s.